

SZOMBATHELY

GRAD

Svetog Martina

Savaria Antički grad koji je na ovome mjestu prethodio Szombathelyu uz Jantarsku cestu osnovao je car Klaudije oko 50. god. pr. Kr. Vjerojatno su veterani XV. Apolinarske legije, članovi njihovih obitelji, trgovci koji su ih pratili, odnosno obrtnici, bili prvi stanovnici Savarije. Prvo je nastao rimski vojni logor, zatim se tijekom stoljeća pokraj ceste u podnožju Alpa izgradio grad sa sve većim brojem stanovnika i postao središtem nove provincija Rimskoga Carstva, Panonije, a ujedno carskoga kulta. Od kraja III. st. već je postala središtem Panonije Prime (Prve), koju su osim njezina stalnog namjesnika često posjećivali i carevi, na čije posjete podsjećaju zapisi povjesničara i uredbе izdane u Savariji.

Započeo je značajan razvoj antičkoga grada, a ostatci njegovih impozantnih kamenih zdanja, vodovoda, svetišta često se pojavljuju tijekom iskapanja u okviru građevinskih zahvata u središtu grada, kao i arheoloških nalazišta.

U širenju kršćanstva istaknutu je ulogu odigrao sv. Martin, rođen u Savariji –Szombathelyu, sin rimskoga časnika. Martin se rodio 316. ili 317., a slijedeći obiteljsku tradiciju postao je vojnikom rimske vojske. Svojom karizmatičnom ličnošću ubrzo se počeo isticati među vojnicima Rimskoga Carstva, a pokorivši se drevnoj temeljnoj zapovijedi pomagao je slabije i posrnule. Prema legendi, jednom je usred zime pred gradskim vratima grada Amiensa svoj plašt podijelio s prosjakom koji je cvokotao od studeni. U snu mu se ukazao Isus i priopćio da je prosjak, kojemu je učinio dobro djelo, zapravo bio on sam. Pod utjecajem vizije, s 18 godina primio je krštenje i usprkos očevoj zabrani napustio vojničku karijeru i pošao na istok šireći kršćanstvo sve do Dunava. Vrativši se kući, pokrstio je i majku. Nakon toga više se puta vraćao u Savariju. Tijekom svojih hodočašća prošao je gotovo cijelu Europu, među ostalim stigao je i u Italiju, zatim u

Sloveniju, Njemačku, Češku i Francusku. Blizu Poitiersa osnovao je samostan, a zatim je izabran za biskupa Toursa. Kad je proglašen biskupom, pred dužnošću se u svojoj skromnosti sakrio u kokošinjac među guske, ali one su ga otkrile gakanjem. Tako mu je simbolom postala guska. I kao biskup živio je strogim, samozatajnim životom. Njegovo čovjekoljublje, dobrota i odlična retorička vještina učinili su ga vrlo popularnim. Umro je u Candesu, nakon čega je njegovo tijelo rijekom Loire teglenicom prevezeno u Tours. Prema legendi, toga hladnoga dana u mjesecu studenom, kuda god je prošlo plovilo, procvale su sve vočke duž obale rijeke. Njegovi štovatelji podigli su mu crkvu nad grobom.

O kršćanima Savarije možemo dobiti informacije iz prikazanja muka sv. Kvirina, biskupa Siscije, drugoga glasovitoga starokršćanskog sveca toga grada: do IV. st. u gradu je postojala dosta brojna kršćanska zajednica. Prema svjedočanstvu iz povijesnih izvora, sv. Kvirin je optužen, presuda mu je izrečena u gradskom kazalištu i 4. lipnja 303. godine s mlinskim kamenom oko vrata potopljen je u potoku Perintu.

Do V. st. velik je dio rimskog stanovništva napustio grad, dok je jedan dio njih vrlo vjerojatno ostao u mjestu, te se možda tome ima zahvaliti što je ime grada očuvano do danas. Iako zapisi povjesničara

govore o tome da je rimska Savaria srušena u potresu, najnovija istraživanja ne potvrđuju da je to bio uzrok. Tijekom VIII. st., zahvaljujući franačkom kralju Karlu Velikom, antički je grad ponovno dobio važnu ulogu. Karlo, koji se vraćao iz svojih ratova s Avarima, svoju je vojsku na putu kući vodio zaobilaznim putem kroz grad, pod tadašnjim nazivom Sabarija.

Njegov je posjet najvjerojatnije imao za cilj hodočašće do mjesta rođenja sv. Martina – sveca zaštitnika obitelji Karolinga i cijeloga Franačkoga Carstva. Grad i njegovu okolicu zaposjeli su prvo Avari, pa Franci, a zatim Mađari, koji su se u X. st. doselili na područje svoje današnje domovine.

Naselje u sustavu županija koji je ustrojio Stjepan I. Sveti nije imalo veliko značenje te je središtem županije Željezne (=Vas) postao grad Vasvár (Castrum ferreum). Gradski status dobiva početkom XIV. st. od Đurske (Győr) biskupije, a razvoj mu je započeo zahvaljujući sajmovima. Najvjerojatnije je oko zdenca sv. Martina poniklo prvo sajmište, subotnji sajam, na to upućuje i njegovo ime na mađarskom. Svoje je povlastice Sabaria sačuvala tijekom srednjeg vijeka i zahvaljujući svojem trgovačko-obrtničkom stanovništvu uspijevala ih je upotpuniti i odgovarajućim sadržajem. Do prijelaza iz XV. u XVI. st. uzdignula se u red najznačajnijih središta zapadnoga Zadunavlja. Sam srednjovjekovni grad nastao je na području rimske gradine. Tijekom povijesti utvrda, koja je osim obrambene uloge bila i jedno od središta posjeda Đurske biskupije, imala je važnu ulogu.

Za vrijeme Turaka potkraj XVI. st. iz Vasvára, kojemu je prijetila opasnost, središte županije (varmede) Vas i službeno je premješteno u Szombathely. Osmanski napadi su ga pošteđjeli, međutim u borbama za neovisnost često je mijenjao suverena, a 1605. godine do temelja je izgorjela i gradska pismohrana. Zbog toga su naše spoznaje o srednjovjekovnoj povijesti Szombathelya fragmentarne.

Pravi je razvoj gradu donijela druga polovina XVIII. st., kada je u sklopu crkvene reforme Marije Terezije sjedištem novoutemeljene biskupije postao Szombathely. Pod vodstvom prvoga biskupa Jánoša Szilyja tada je izgrađen jedan od najljepših baroknih kompleksa zgrada na području Mađarske: biskupska palača, katedrala i sjemenište. Tijekom XIX. st. u vrijeme jačanja građanskog društva, zahvaljujući izgradnji željeznice i velikih građevinskih investicija, grad se mogao pohvaliti naslovom "Kraljice Zapada". Osim trgovine, pojavila se industrija. Iako su mirovni sporazumi I. svjetskog rata i pustošenja II. svjetskog rata usporili razvoj, Szombathely je do kraja XX. st. postao kulturnim, obrazovnim i trgovačkim središtem regije očuvavši svetomartinske tradicije.

Putovi sv. Martina Sv. Martin bio je jedan od najpopularnijih svetaca srednjega vijeka, prvi kojega nisu proglasili svecem na temelju njegova mučeništva. Kao sveca zaštitnika štovali su ga prosjaci, vojnici, uzgajivači konja i gusaka, vinogradari i bačvari. Njemu su se molili za pomoć ljudi pogođeni dječjim bolestima, crvenim vjetrom (erizipelom) ili gnojnim ranama. Kult sv. Martina vjerojatno je bio u procvatu na području Mađarske još prije doseljavanja Mađara, a njegovo su štovanje utemeljili veličine poput Karla Velikog na području Franačkog carstva, ili kralj Stjepan I. Sveti koji ga je odabrao za sveca zaštitnika Ugarske. Tako je lik sv. Martina u ranom srednjem vijeku postao duhovni most koji povezuje latinsku Panoniju i kršćansku Ugarsku.

Uspomena na sv. Martina kao i na njegovo štovanje očuvana je u nekoliko materijalnih i pisanih spomenika. Podatak iz dokumenta koji potječe iz 1360. govori o zdencu sv. Martina. I u povelji đurskoga biskupa Jánosa Gosztonyija, datiranoj 1525. g., kojom potvrđuje povlastice gradu, spominje se duboko štovanje sv. Martina koje su iskazivali stanovnici Szombathelya. Na štovanje zagovornika siromaha i na čuvanje njegova spomena upućuje i povelja kralja Ferdinanda II. o povlasticama iz 1635. kojom je stanovnike grada oslobodio plaćanja poreza za riznicu ako godišnje u čast sv. Martina uplate 40 tisuća forinta u korist crkve, župnika i gradskih siromaha.

Tragovi kulta sv. Martina u Szombathelyu u još se većoj mjeri pronalaze nakon utemeljenja biskupije. Prvi szombathelyski biskup János Szily svjesno je oživio antičku prošlost grada, kao i kult njegovih dvaju ranokršćanskih svetaca sv. Martina i sv. Kvirina. Za zaštitnika svoje biskupije odabrao je sv. Martina, a u svojem novoizgrađenom sjedištu biskupije s pomoću sredstava umjetničke reprezentacije popularizirao je povijest drevne Savarije, dvojicu svetaca koji

predstavljaju sponu što povezuje pogani stari vijek i kršćanski srednji vijek.

Gradsko čelništvo na prijelazu u treće tisućljeće prepoznalo je mogućnosti koje se skrivaju u kultu sv. Martina: vjerno njegujući njegovu tradiciju, izgradili su međunarodnu suradnju s europskim gradovima koji su imali značajnu ulogu u Martinovu životu. Szombathely obilježava dan sv. Martina od 1995. godine: osim mnoštva kulturnih, crkvenih i gastronomskih programa, sredinom studenoga, u okviru gala programa, uručuju se i najrenomiranija odlikovanja grada. Vijeće Europe proglasilo je 2005. godine cestu koja od Szombathelya vodi do Toursa Europskom kulturnom cestom. Na inicijativu samouprave Szombathelya, grada sa statusom županije, i Ureda Tourinform, u razdoblju između 2003. i 2007. izgrađeno je 7 novih hodočasničkih ruta diljem srednje Europe čija je polazišna odnosno odredišna postaja Szombathely. Postaje hodočasničkih ruta obilježene su sustavom znakova u obliku ploča, dok zaljubljenike pješačkih tura očekuje ruta pješačke ture sv. Martina duga 100 km označena turističkim znakovima od Szombathelya do mjesta Domonkosfa.

Broj partnerskih naselja s područja Mađarske, Austrije, Slovenije te Hrvatske, Slovačke i Češke pridruženih ovim hodočasničkim rutama doseže otprilike 100 i kontinuirano raste. Spomenutim su se rutama mogla pridružiti, osim naselja odnosno gradova koji u svojem nazivu sadržavaju ime sveca, i ona na čijem području postoji crkva posvećena sv. Martinu, vrijedan prikaz sv. Martina, ili neka prirodna/geološka tvorevina (brdo, potok, pećina, itd.) povezana s biskupom Martinom. Turisti koji prođu hodočasničke rute dobit će knjigu putnika i svečanu diplomu nakon prevaljenih pojedinih di-
onica putova.

Zdenac sv. Martina Od XIV. st. pisani izvori izvješćuju o zdenцу pred crkvom sv. Martina. Zdenac promjera većeg od 1 m i obložen tzv. csatárskim kamenom (=zelenim škriljcem), koji je očuvan do danas, spominje već i Mátyás Bél. Do pretpostavke o vremenu njegova iskapanja može se doći s pomoću dokumenta koji potječe iz 1360.

Uz kameni zdenac tijekom srednjeg vijeka počela se vezivati legenda prema kojoj je sv. Martin, koji je došao u posjet Savariji, svoju majku krstio njegovom vodom. Zdencem, koji je tijekom minulih vremena u nekoliko navrata pregrađivan – a koji spominje nekoliko putopisaca – stanovništvo naselja koristilo se kao javnim zdencem. Sam je zdenac ostao ovjekovječen na brojnim duborezima i slikama. Na temelju toga znamo da je bio bogato obrubljen i da je imao konstrukciju za izvlačenje vode, povrh koje je bila vidljiva slika sv. Martina. Uporaba zdenca ukinuta je tek 1938. godine, kada je prekriven betonskim pločama i na njegovo je mjesto postavljena skulptura Istvána Rajkija Rumija pod naslovom “Sveti Martin pokrštava svoju majku”.

Crkva sv. Martina Sv. Martin rodio se u istočnom dijelu grada Szombathelya, na području nekoć zasebnog sela Szentmártona (=sv. Martin).

Ovdje stoji crkva posvećena njemu u čast i koja je, prema legendi, podignuta iznad rodne kuća Martina (Martinusa). Iznad slavluka sjeverne pobočne kapele u koju se ulazi iz svetišta crkve i danas stoji natpis: „Hic natus est sanctus Martinus” (Ovdje je rođen sv. Martin). Dugo se smatralo da je ispod današnje crkve postojao rimski kulni građevinski spomenik koji je izveden iz rodne Martinove kuće, te da je na njegovu mjestu izgrađena crkva ili grobna kapela. Međutim, za vrijeme arheoloških i spomeničkih istraživanja unutrašnjosti crkve od 1989. do 1992. godine postalo je nedvojbeno da ni ispod crkve, a ni ispod kapele ne postoji nikakva rimska građevina.

Postoje, međutim dokazi, kako se ovom prostoru već tijekom I. st. nalazila istočna gradska nekropola, koja se za vrijeme Rimskoga Carstva uvijek i iznova koristila za mjesto ukapanja pokojnika. Na ovome mjestu, dakle, nije mogla stajati rodna kuća sv. Martina.

Najvjerojatnije se grob sv. Kvirina, koji je umro mučeničkom smrću, poistovjećivao s mjestom rodne kuće sv. Martina. Nad njime je u čast sveca podignuta crkva kojom su položeni temelji do danas očuvane tradicije.

Na mjestu današnje barokne crkve, točnije rečeno njezina broda, već je tijekom IX. st. stajala crkva, koja je u više navrata pregrađivana u skladu s tehnikama danog vremena. Ona je tijekom zadnje trećine XI. st. porušena, te je nakon toga od rimske opeke izgrađena jednobrodna crkva s polukružnom apsidom. Zdanje je od sredine XIII. st. već bilo u rukama đurskoga biskupa i upravo je tada izveden zahvat prilikom kojega su je u znatnijoj mjeri pregradili u stilu kasne romanike. Gotička crkva izvedena je potkraj XIV. st., tijekom XV. st. postala je

jedinom župnom crkvom grada, a zatim je na Uskrs 1638. dospjela u posjed dominikanskog reda. Time je započeo građevinski zahvat širih razmjera, koji još nije dovršen, kada se 1668., očito iz statičkih razloga, zdanje urušilo. U razdoblju između 1668. i 1674. iz priloga Erzsébet Batthyány izgrađena je i danas postojeća barokna crkva, u obliku koji je prethodio rezultatima pregrađivanja iz 1930–31.

Sa stajališta kulta sv. Martina, zanimljive znamenitosti čuva bočna kapela. Uz njezin istočni zid stoji barokni oltar sv. Martina, u čijoj se niši za skulpturu nalazi kip biskupa Martina s biskupskim štapom i guskom do njegovih nogu. Ispod kipa nalazi se relikvijar – isklesani ormarić u kojem se u svečanim prigodama izlaže relikvija sveca u moćniku u obliku debla s moćima sveca, s dijelom kostiju jednoga prsta. Pisani spomen relikvije pojavljuje se već kod Mátyása Béla, dok

je relikvijar najvjerojatnije izrađen tijekom XIX. st. Sredinom XVII. st. oslikano je ulje na platnu velikog formata koje se i danas može vidjeti u kapeli sv. Martina: Sv. Martin i prosjak. Prikazivanjem Martina u stiliziranoj husarskoj uniformi i naturalističkim prikazom prosjaka na kompoziciji postignuta je napetost. Prosjak je ujedno i bogalj ili bolesnik, jer se oslanja o štaku, a time Martinovo djelo postaje još naglašenije i još kršćanskije.

Crkva sv. Martina već stoljećima ispunjava važnu ulogu u životu kršćanske zajednice. Još od XII. st. hodočasnici su pohodili ovo mjesto moleći se svetom biskupu za njegov zagovor. Zbog toga su u srednjem vijeku na oltaru podignuli kamenu skulpturu biskupa u sjedećoj pozi, u kojoj su najvjerojatnije držali i njegove moći. Tijekom XVI-II. st. udovoljili su potrebama povećanog broja hodočasnika onim

proštenjskim svetim slikama koje prikazuju crkvu, njezinu skulpturu zaštitnice Djevice Marije, odnosno sv. Martina. Jednu takvu sliku u duborezu izradio je Bernhard Hermann iz Graza oko 1750., na čijoj su plohi prikazani kip Djevice Marije i crkva sa samostanom i zdencom. Na drugoj se slici u duborezu pojavljuje sv. Martin u nebeskoj slavi, a ispod njega s prikazom crkve i samostana.

I na glavnom oltaru bio je vidljiv sv. Martin, vjerojatno u prizoru darovanja plašta prosjaku, kako je to ostalo zabilježeno na kasnijem pečatu dominikanskoga konventa iz XVII. st. U crkvi sv. Martina čuva se ona slika izrađena sredinom XVII. st. koja prikazuje sv. Martina i prosjaka u društvu predstavnika onodobnoga plemstva. Slika je najvjerojatnije prilog jednog od dobročinitelja crkve, eventualno iz redova Erdődyjevih, Batthyányevih, Esterházyjevih – aristokrata koji su davali potporu i redu dominikanaca. Prema predaji, u liku Martina koji odaje ženske crte lica slikar je ovjekovječio crte lica osobe s čijim je prilogom izvedena novovjekovna gradnja crkve, grofice Erzsébeth Batthyány.

Baroknom crkvenom inventaru crkve sv. Martina iz XVIII. st. pripada i oltar kapele sv. Martina, na kojoj je položena stajaća skulptura biskupa.

Dominikanska zajednica crkve dala je narudžbu zlataru majstoru Adamu Tantz iz Beča za izradu onog skupocjenog relikvijara na kojem se, osim lika Djevice Marije i dominikanskih svetaca, pojavljuje i lik sv. Martina. Spomenici štovanja sv. Martina, kako individualni, tako i od strane zajednice, kao što su procesijska zastava iz XVIII-XIX. st., zastava bratovštine Ružarija iz 1871. te zastava bratovštine Credo iz 1927. mogu se vidjeti u crkvi sv. Martina.

Centar za posjetitelje U Szombathely često dolaze turisti, hodočasnici, povjesničari, ili jednostavno ljudi koji pokazuju zanimanje za vrednote prošlih vremena, koji tragaju za spomenicima povezanim s velikim sinom ovoga grada, sv. Martinom. Od travnja 2007. godine njima je na župi pokraj crkve namijenjena najvažnija postaja europske kulturne ceste sv. Martina, Centar za posjetitelje sv. Martina.

Izložba Centra za posjetitelje pod naslovom Sv. Martin i Savaria putem crteža grafičara Ferenca Masszija odnosno pokraj njih izloženih kopija artefakata, te pisanih izvora predstavlja manje poznate i interpretirane događaje u Savariji iz Martinova života, te postaje njegova štovanja u Szombathelyu. Grada izložbe uključuje, pred širom publikom dosad nepoznate, na području nekadašnje Savarije otkrivene umjetničke predmete, dokumente i kuriozitete.

U posebnoj dvorani smještena je izložba fotografija koja predstavlja prikaze sv. Martina na području županije Vas, na kojem postoji 11

crkava posvećenih biskupu Martinu. Na tim mjestima slika glavnog oltara uprizzoruje sveca zaštitnika. Osim njih, nažalost samo iz pisanih dokumenata možemo doznati o crkvi sv. Martina u Körmendu i Sárváru koje su uništene tijekom stoljeća, kao i o naselju Pusztaszentmárton (s imenom sv. Martina u toponimu, op.prev.). Lik sv. Martina ovjekovječen je u županiji u daljnjih 12 crkava, što na kipovima, što na slikama i vitrajima.

Treća zbirka Centra za posjetitelje pod naslovom Sv. Martin u folklornoj tradiciji predstavlja uvriježene narodne običaje u Mađarskoj koji se vezuju uz dan sv. Martina. 11. studenog nije bio samo dan kušanja novog vina, uz njega se vezivala i tradicija proricanja meteoroloških prilika. Niz od osam slika Győzőa Somogyija uprizzoruje te narodne običaje.

Tijekom osmišljavanja Centra za posjetitelje autori su vodili računa i o naraštaju najmlađih. Na interaktivnim mjestima događaja posjetitelji spretnih ruku mogu izraditi suvenire povezane sa životom sv. Martina, koji se mogu i ponijeti sa sobom: mogu lijevati olovo, kovati novac, izraditi otisak voštanog pečata, ili izraditi lampione sv. Martina. Na taj se način i kroz igru mogu usvojiti osnovne pojedinosti o kultu sv. Martina.

U dvorištu župe mozaik velikih dimenzija prikazuje važnije postaje životnog puta sv. Martina i mrežu s njim povezanih hodočasničkih putova diljem Europe.

Groblje sv. Martina Područje oko groblja funkcioniralo je od I. st. kao mjesto ukapanja pokojnika, te je tako najdrevnija gradska nekropola.

Ovdje su pokopane žrtve kuge koja je harala 1710–1711., vatrenih stihija iz 1716., 1749. i 1817., kolere iz 1850. te tifusa iz 1908. Žrtve I. svjetskoga rata tek su u 1920-ima prenesene na groblje heroja. Tijekom minulih stoljeća nekoliko tisuća građana Szombathelya pokopano je na tome mjestu. Ovdje počivaju dužnosnici, političari, industrijalci, poduzetnici i pripadnici obična puka koji su pridonijeli procvatu Szombathelya.

Jedan dio površine groblja gradu je darovala obitelj Cziczter, te otuda potječe naziv „cicerkert” (=Cicerov vrt) kojim ga i danas zovu. Groblje je od XVIII. st. u nekoliko navrata proširivano parcelama kupljenima od dominikanskog reda. Površinski raspored groblja slijeđi ovaj povijesni razvoj, te se on dijeli na “drevno groblje”, “staro groblje”, “srednje groblje” i “novo groblje”.

Tijekom II. svjetskoga rata groblje sv. Martina pogodeno je s nekoliko bombi, te su na nadgrobnim spomenicima prouzročene ozbiljne štete, pri čemu je nekoliko njih nepovratno uništeno. Najstariji nadgrobni kamenovi potječu s početka XIX. st. Oko križnoga puta smještenog u središtu groblja 1930-ih godina postavljeno je nekoliko rezbarija istaknute vrijednosti.

Malo dalje od putova pronalazimo jednostavnije grobove, dok su djeca smještena na drugome mjesto. Među najljepše rezbarije groblja spada i nadgrobni kamen Franciscusa Nikitsa, djelo Ignáca Raffenspergera, jednog od majstora skulpture Svetoga Trojstva na glavnome trgu. God. 1962. općinskom uredbom ukida se daljnje pokapanje na groblju površine 7 hektara. God. 1987. osnovan je odbor s ciljem izgradnje parka pijeteta na području groblja. Projekt nije

ostvaren jer su tijekom 1970-ih i 1980-ih godina mnogi premjestili zemaljske ostatke pripadnika svojih obitelji na novo groblje na Jáki-jevoj cesti.

Udruga za groblje na cesti sv. Martina, koja ulaže značajne napore u spašavanje groblja od propadanja, utemeljena je s ciljem očuvanja grobnih spomenika.

Katedrala God. 1913. nadbiskup Toursa prepustio je jedan dio moći Szombathelyu. Uz općedržavnu ceremoniju, dio kosti lubanje sv. Martina položen je u hermu koju je izradio likovni umjetnik iz Szombathelya István Tóth. Također iz onog vremena potječe kalež kanonika Sándora Taubera, remek-djelo radionice tvrtke Beumers iz Düsseldorfa. Na njegovu se stalku nalazi slika sv. Martina u emajlu. Sándor Tauber ostavio ju je 1935. godine kao naslijeđe kapitolu stolne crkve.

Kompozicija "Sveti Martin čudotvorac", oltarna slika poprečnoga broda katedrale u Szombathelyu, izrađena je 1971. Autor je Franz Anton Maulbertsch. Nacrt te slike bio je izložen na spomen-izložbi održanoj 1997., a danas se nalazi u biskupskoj palači. Maulbertschova oltarna slika prikazuje besmrtnoga biskupa Toursa "u svjetlu njegovih čuda". U središtu slikovne plohe pred svetištem s kupolom stoji sv. Martin, koji se svojom ljevicom drži za biskupski štap, dok svoju desnicu podiže na blagoslov. Ispred njega na slici je prikazan prosjak iz Amiens, dok se iza njega nalazi nijema djevojka iz Chartresa i sv. Paulin Nolanski.

Na jednom od bočnih oltara poprečnoga broda Maulbertsch je ovjekovječio i sv. Martina. Na njoj svetac liječi bolesne i oživljava mrtve.

Biskupska palača Na živopisnoj ljepoti velike dvorane također treba zahvaliti Franzu Antonu Maulbertschu, koji je svoje remek-djelo podario gradu u jesen 1783. Iznad glavnoga ulaza vidi se prikaz novoga zlatnog doba, širenje kršćanstva na četiri strane svijeta. Četvrta slika prikazuje da će utemeljenje biskupije donijeti zlatno doba i negdašnjoj Savariji: ispred ženskog lika u štoli koja simbolizira biskupiju prikazani su szombathelyski sveci sv. Martin i sv. Kvirin, jedan od izvornih projektnih nacрта stolne crkve, a kiša cvijeća koja pada iz roga obilja simbolizira preporod drevne slave grada putem utemeljenja biskupije. Martin je prikazan u svečanom biskupskom ornatu, s biskupskim štapom, dok kompoziciju zaokružuje lik prosjaka s guskom pokraj sebe. U konceptu velike dvorane biskupske palače slikar je iz legendi o svecu istaknuo njegovu biskupsku bit. U zgradi se mogu pogledati i darovi kao prilozima onih mjesta u kojima se njeguje štovanje sv. Martina.

U Muzeju biskupije nalazi se prizor koji predstavlja Martina i prosjaka na srebrenoj monstranci, koju je tijekom XVIII. st. izradio majstor zlatar Márton Szaniszló iz Szombathelya.

Seminar U nekadašnjem svećeničkom seminaru koji je dao izgraditi biskup Szily također se na nekoliko mjesta može uočiti lik sv. Martina. Najranije je djelo slika Istvána Dorffmaistera iz 1791. koja prikazuje uzašašće sv. Martina. Nekoć se nalazilo na oltaru kapele, a danas je u biskupskoj palači. U kapeli seminara nalaze se tri freske iz 1884. koje je oslikao Ferenc Stornó. Na stropu kapele iznad oltara, na freski kružna oblika veliki sin Savarije pojavljuje se u ruhu glavna pastira s natpisom „SANCTUS MARTINUS ORA PRO NORBIS” –sv. Martine moli za nas. S dviju strana tabernakula slikar je ovjekovječio prizor iz Amiensa i Martinov san. Na oslikanom vitraju lik biskupa oslikala je Erzsébet Szabó.

Prilikom proširivanja seminara tijekom 1941. izgrađena je nova kapela na drugom katu koja je urešena freskom velikih dimenzija Béle Kontulyja, a čija su tema prizori iz života sv. Martina. Slika u trima velikim poglavljima prikazuje život sveca, iz kojega izdvaja i postavlja u središte poznati prizor o Martinovoj ljubavi prema bližnjima. Knjižnica biskupije koja se nalazi u zdanju obiluje spomenicima povezanim sa sv. Martinom.

Likovni umjetnici iz Szombathelya utemeljili su 1930. Ceh sv. Martina, čiju je brončanu plaketu 1936. izradio János Alföldy, a dobivali su je osvajači nagrade prve likovne izložbe Podunavlja.

Ime sv. Martina danas nosi nekoliko građanskih i crkvenih organizacija, među kojima su najpoznatije Akademija za obrazovanje odraslih „Martineum”, kulturna i vjerska udruga „Martinus”, udruga za groblje na cesti sv. Martina, odnosno Zbor „sv. Martin”, a sve one ulažu napore u očuvanje tradicije kulta sv. Martina u Szombathelyu.

Tjedan sv. Martina Na spomendan sv. Martina 11. studenoga i u razdoblju povezanom s tim danom osim institucionalnoga crkvenog štovanja oživljuje se i bogata folklorna tradicija. S Martinjem započinje zimski godišnji kvartal, zaključuje se gospodarska godina, kolje se “Martinova guska”, kuša se novo vino, proriču se vremenske prilike iz gusje prsne kosti.

Kult sv. Martina sve je snažniji u Szombathelyu te u tom znaku posjetitelji očekuju crkvena slavlja, povorka s lampionima, plesne zabave na temu folklornog plesa, koncerti, izložbe, međunarodni skupovi zborova, predstave, natjecanja i programi za djecu. Restorani u Szombathelyu mame gurmane gastronomskim priredbama s karakterističnim jelima od gušćetine.

Diljem Europe u vrijeme oko Martinja postoji običaj paljenja kadića za obavljanje rada u radionicama zbog ranog nastupanja mraka. Odatle potječe martinjska tradicija povorke s lampionima. U Szombathelyu je taj običaj na životu od 2000. godine. Nakon pjevanja svečanih pjesama večernjice, na čelu povorke od katedrale do crkve sv. Martina tradicionalno hodaju ljudi obučeni u vojnike u rimskim odorama legije Savarije. Osim polaganja vijenca na kip sv. Martina i svečane svete mise, na Martinje se uručuju i nagrade grada.

Već više od deset godina traje tradicija i martinjskog velesajma koji je stekao popularnost diljem Mađarske, a priređuje se sredinom studenoga svake godine u Zavičajnom muzeju županije Vas. Na taj sajam dolaze prodavači koji nude kvalitetnu robu gotovo iz svih kutaka Mađarske, a ne nedostaju ni rukotvorine obrtnika iz Transilvanije.

Među programima koji se odvijaju na velikoj pozornici gledateljstvo zabavljaju predstave za djecu, folklorni plesovi i glazba, te druge predstave i programi koji prizivaju sajamsko ozračje, pri čemu svake godine gostuje i neko naselje koje u svojem nazivu nosi ime

sv. Martina. Posjetitelji koji do večeri postanu umorni od cjelodnevno razgledavanja i cjenkanja mogu kušati delicije prodavača kolača u obliku roga, tzv. “kürtöskalácsa”, kestenara te pečenjara koji nude specijalitete od gušćetine, a nakon toga mogu nazdraviti biranim vinima koje nude proizvođači.

Putovi sv. Martina

Szombathely

Izdavač:

Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata

(Samouprava Szombathelya, grada sa statusom županije) – Tourinform Iroda

H-9700 Szombathely, Kossuth Lajos u. 1-3.

Tel: +3694/ 514-451, fax: +3694/ 514-450

E-mail: szombathely@tourinform.hu

www.szombathely.hu

Grafika:

Yellow Design

Tisak:

Komáromi Nyomda és Kiadó Kft.

slovenija
magyarország
hrvatska

Naziv projekta:

Putovi sv. Martina – Via Sancti Martini

„Projekt se realizira u okviru Slovensko-mađarsko-hrvatskog programa za susjedstvo, a sufinanciraju ga Europska unija i Republika Mađarska”.

„Upravno tijelo Slovensko-mađarsko-hrvatskog programa za susjedstvo 2004–2006. u Sloveniji je:

Služba vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko.”

“Odgovornost za sadržaj ovog dokumenta tereti samoupravu Szombathelya, grada sa statusom županije.

Dokument ne predstavlja stajalište Europske unije.”